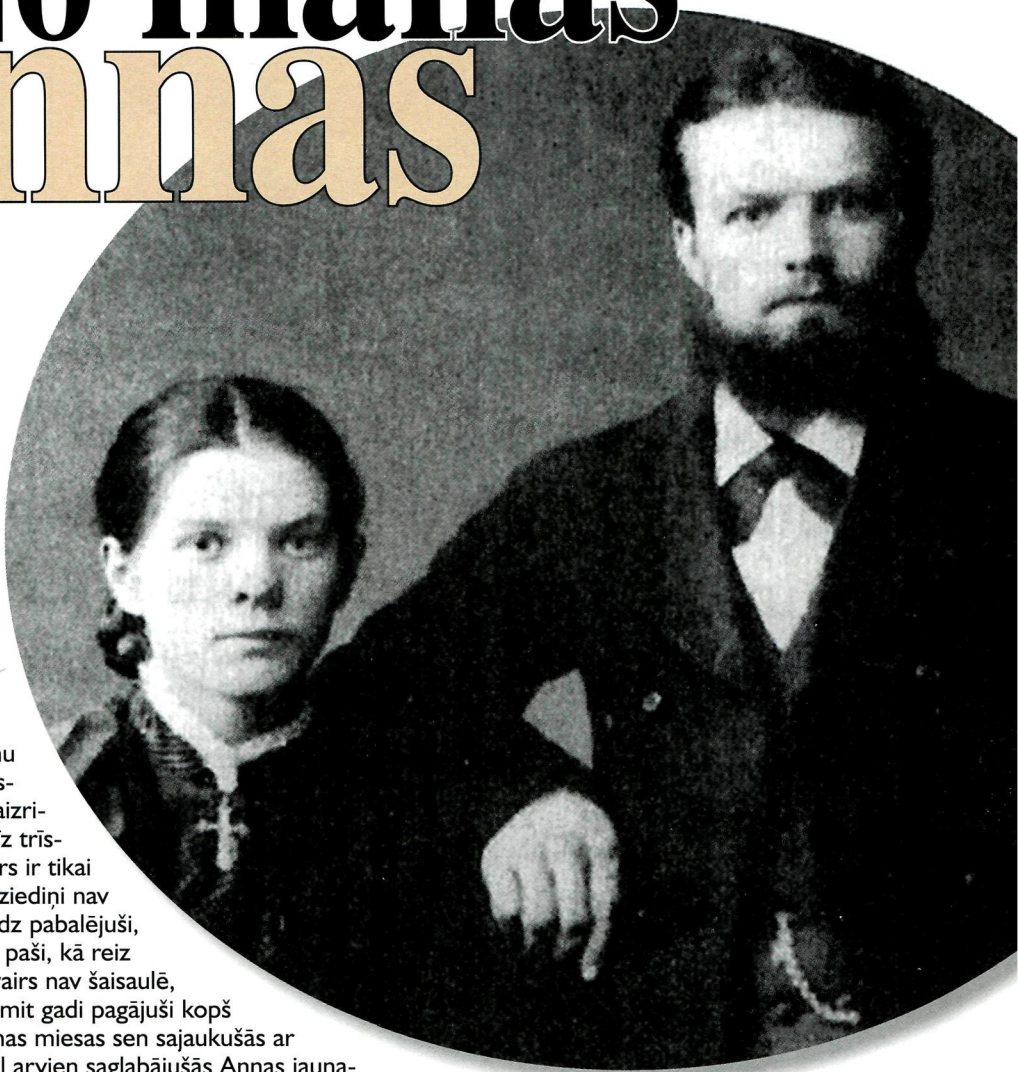

No manas Annas

■ MAIJA KREKLE

Misiņa bibliotēkas Rokrakstu un reto grāmatu nodaļā daudzu manuskriptu, fotogrāfiju, dokumentu, vēstulju vidū glabājas arī mapīte ar ANNAS JAUNZEMES vēstulēm. Tās rakstītas kārtīgā, meitenīgi smalkā rokrakstā, dažās ir ielikts nu jau sakaltis ziediņš, uz vienas piestiprināta gaišbrūnu matu pīnīte. Kopš vēstulju uzrakstīšanas ir aiztējuši simts un gandrīz trīsdesmit gadi, bet papīrs ir tikai nedaudz padzeltējies, ziediņi nav sabirzuši, tikai nedaudz pabalējuši, un Annas mati ir tādi paši, kā reiz bija. Rakstītājas sen vairs nav šaisaulē, vairāk nekā astoņdesmit gadi pagājuši kopš viņas bērnu dienas, viņas miesas sen sajaukušās ar zemi, bet vēstulēs vēl arvien saglabājušās Annas jaunvīgās jūtas un uzticīgā mīlestība.

19. gadsimta astoņdesmitie gadi. Annai Jaunzemei ir piecpadsmit. Viņa ir saimniekmeita no kārtīgas ģimenes un klusībā mīl Velēnas aptiekāra daktera Šummera palīgu Jāni Misiņu, kuram ir astoņpadsmit gadu. Misiņš ir liels grāmatnieks, gudrs un zinīgs jauneklis, kas skolā maz gājis savas slimās kājas dēļ, bet pašmācības ceļā gatavojas pat studijām augstskolā. To gan neviens nezina. Toties daudzi apkārt-

nes zemnieki labi zina, ka no Misiņa var dabūt grāmatas lasīšanai. Kā citi krāj naudu, tā jaunais aptiekāra palīgs krāj grāmatas – it kā tur būtu visa pasaules manta apslēpta. Un vēl viņu saukā par "jaunlatvieti", jo jauneklis parakstās "Misiņu Jānis" un dzied Tirzas kori.

Arī Anna Jaunzeme ir ņēmusi lasīt grāmatas no viņa privātās bibliotēkas. Slepus no savējiem, kaktiņā nolidusi, lūgdama Dievu, lai neviens viņu nepieķer, Anna

raksta vēstuli jaunajam, mīļajam draugam. Pirmajā vēstulē, kas datēta ar 1880. gada 25. jūniju, viņa lūdz piedošanu, ka jau mēnesi nav atdevusi grāmatas. Anna griebtu paņemt vēl kādas – vislabāk jau dziesmiņu grāmatas, bet tagad nevar, daudz darba, siena laiks.

Nākamā vēstule, kas saglabājusies, ir tapusi tikai pēc desmit mēnešiem. Misiņš vairs nestrādā aptiekā, bet arī augstskolas sapnis ir izsapņots. Tagad viņš dzīvo Lejas-

ciemā un atkal ir māceklis – šoreiz Knapes tirgotavā. Anna – viņa pati parakstās Ana – sūta Jānim sveicienus deviņpadsmitajā dzimšanas dienā un uzrunā viņu kaislīgi: "Sirdsmīļākais!" Viņa jau ir pasniegusi jauneklim dāvanā portmoneju, tikai lūdz nevienam nestāstīt, ka ir tā devēja. Īpaši lai Annas māsa neko neuzzina, jo viņa bija okškerējusi Annas mantās un atradusi portmoneju, bet Anna izmelojusies, ka dāvana būs kādam citam.

Dzimtās "Krāces", kur Jānis Misiņš, saņemot Vidzemes gubernatora atļauju, atvērta publisku bibliotēku.

Citu meli meitenei nepatīk, viņu sāpina tuvinieku nostāsti par Misiņa uzvedību kroģā. Tā nevar būt taisnība, vecākiem vienkārši nepatīk Jānis, tāpēc viņi klausās un izplata tālāk nevalodas. Ja nu tomēr tā ir tiesa, tad Annai jāklūst par daudz bēdīgai un kaunīgai. Jaunie ļaudis apmainās vācu dzejolišiem, jo latviski jau vēl nekas tāds, kas būtu derīgs divām maigu jūtu pilnām sirdīm, nav sarakstīts.

Vēl pēc mēneša Anna raksta vēstuli trīs turpinājumos. Viņai atkal ir iemesls bēdāties – Jānis ir aplami uzvedies teātra izrādē. Tomēr rakstītās rindas krāšņo mīlestības pantīni – un pat latviešu valodā. Un paraksts jau ir – Tava Ana.

Jāņos meitene sūta mīļajam savu matu ielokā iestrādātu papīra puķīti un divus dzejoļus vāciski.

Vairākas nedēļas viņi nav satikušies. Saņemot mīļotā vēstuli, Annu izbrīna Jāņa lūgums neapsmiert viņa tulkojumus. Lai viņa to kādreiz būtu darijusi! Nekad! Jau vāciski tā dziesmiņa meitenei ļoti patikusi, kur nu vēl tagad – latviešu valodā, viņas Jāņa tulkota! Līdzās dzīvam rozēs ziedīņam ir daudzi "Grussen und Kussen" – tie skan nevainīgāk par latviskajiem sveicieniem un skūpstiem...

Beidzot augusta vidū Tīrzas baznīcā viņiem izdodas

ieraudzīt vienam otru. Meitene nevar vien sagaidīt dievārdu beigas, jo viņai šķiet, ka Jānis izskatās bēdīgs. Kas viņam kaiš? Bet tikšanās izpaliek, jo Annu radi aizved pājūgā. Satikšanās notiek otrā ritā. Tik daudz gribētos izrunāt, bet tikai vakarā, vēstuli rakstot, Anna sadūšojas pajautāt draugam, vai tiešām viņš domā doties svešumā? Jānis neko tādu nav teicis, bet citi par to runā. Meitene baidās, ka svešums viņus var izšķirt, jo ar daudziem tā noticis. Viņa par sevi ir droša, bet lūdz piedošanu, ka var tik slikti domāt par savu Jāni.

Mīlētāju nedienas turpinās, viņi var tikties tikai Annas sapņos. Daži no tiem ir tādi, par kuriem viņai pašai kauns runāt, kur nu vēl citiem stāstīt. Cerības redzēt vienam otru dzīvē izjauc meitenes mamma – viņai šķiet, ka nav gliši tik bieži meitai apkārt stātgāt, iekļūs vēl ļaužu valodās. Mamma tic visām baumām, kas bērnībā tik smagi nodarīja pāri Jānim Misiņam, gan drīz noved kapā viņa ligavu. Slimības dienās, no murgiem atģēsusies, viņa domā tikai par to, ka vairs nekad neredzēs mīļo Jānīti. Bet viss

beidzas labi, meitene atveseļojas un laimīga satiek savu draugu. Tas nekas, ka māsa nosūdz viņus mātei, bet māte sūdz tēvam, ka meita skolā iemācījusies tikai mīlestības vēstules rakstīt. Kaut kas nepatīk Jaunzemei meitas draugā, bet pamazām viņa tomēr sāk samierināties.

**Bez viņas Misiņš
nekad nebūtu tik
daudz paveicis,
pavisam noteikti
"Latviešu
rakstniecības
rādītājs" tad nebūtu
tik pilnīgs. To viņš
pats ir atzinis un
novērtējis.**

Tikai vienu gan viņa Annai saka – ar Misiņu būs grūta dzīve, jo viņš sievai būs kā kungs un nevis virs. Nebūs viegli tādām pa prātam izdarīt. Turklāt Misiņam patīkot tikai nabagi, smalkos un bagātos viņš aprunājot uz nebēdu, arī Annas radus (un viens no slavenākajiem Annas radiem ir rakstnieks Apsišu Jēkabs!). Vēl meitu sāpina mammas teiktais, ka Jāņa vecāki nebūšot ar viņu mierā, jo Jānis pats neko nestrādājot un tad vēl

apņems tādu sievu, kas nevarot daudz ar darbu lierties. "Es tak gribētu pie Taviem vecākiem istu meitas vietu ieņemt," žēlojas iemīļusies meitene, kas dažreiz smagi nesaprotas pati ar savu māti; jaunava, kuras iesvētību diena vēl nav pienākusi.

Tā atnāk tieši Jāņa divdesmitajā dzimšanas dienā. Miršu zariņš, kas Annai iesvētību brīdī pie krūts bijis piesprausts, tiek aizsūtīts draugam. Savā septiņpadsmitajā dzimšanas dienā – 11. jūnijā – viņa domā tikai par Jāni. Kā noklaudz durvis, tā meitene nosarkst. Mājinieki par to zobojas.

Viņu tikšanās ir tik retas, cerības satikties bieži vien paliek tikai cerības. Annai toties ir iespējas sniegt vēstulēs vērtīgus un prātīgus padomus – lai "miļā sirsniņa" paliek vietā, kur tomēr var cik ciekā nopelnīt, lai nedzer un lieki netērējas: "Es, sirsniņ, mīļo, Tev nemaz neliezdzu dzert, kad Tev gribās, jeb ko nopirkt, kad Tev vaijag, bet tik pārlietu nekārtīgi navajaga iztērēt, ko gan es no Tevis nekad neesmu redzējus un necerēju redzēt." Vēl šiem mātīšķīgajiem vārdiem pievienota dziesmiņa par šķirtajiem milētājiem un maigas atvasas – "Dārgo eņģelīt, ir jāiet gulēt. Tava."

Kādā skumjā ziemas dienā, kad Jānis trīs nedēļas nav ne rakstījis, ne rādījis, septiņpadsmitgadīgā Anna, ilgojoties pēc drauga, aizdomājas par nāvi, kas reiz abus šķīrs un mūžu. Ko viņa iesāks viena pati, bez Jāņa palikusi? Ak, kaut Anna varētu pirmā mirt! Tā arī notiks, meitene vēlēšanās piepildīsies – pēc nieka četrdesmit pieciem gadiem.

Viņa ir skaidrībā par sevi – Jāņa laime ir viņas laime, viņa bēdas ir Annas bēdas. Jaunzemji ir apraduši ar domu, ka Jānis būs viņu znots. Māte pat liek nosūtīt arī savus laimes vēlējumus viņa dzimšanas dienā, nu jau divdesmit pirmajā. Tomēr gredzentiņu, ko mīļotais dāvinājis Ziemassvētkos par

savas mīlestības zīmi, meitene rūpīgi slēpj. Viņa aplūko un tiksmīnās par to tikai vienatnē un priecājas tik ļoti, ka aizmirst apdāvināt Jāni svētkos. Nekas, vēlāk, un tad jaunais gads atnāks tikpat priecīgs, kā vecais ir aizgājis.

Nākamais ir ilgošanās gads – labi, ka tāds pēdējais. Izmisīgu gaidu pilnas vēstules – ar un bez ziedīņiem tajās – ceļo no Annas pie Jāņa. Mīlestība Annai kļūst par galveno esības noteikumu, viņa nespēj pati nedēļu nodzīvot, Jāni neredzējusi. Bet viņš? Protams, ka mīl. Kādā Annas vēstulītē pie sakaltuša ziedu čemura Jānis pieraksta: "Pēdējie ziediņi no 1884. gada vasaras. No manas Annas plūkti."

Pienāk 1885. gads. Ļoti nozīmīgs tas ir Jāņa Misiņa mūžā. Viņš iegūst mājas un līdz ar tām saimnieka godu – tēvs viņam atdod dzimtās "Krāces". 19. septembrī, saņemot Vidzemes gubernatora atļauju atvērt "Krācēs" publisku bibliotēku, Jānis uzsāk mūža galveno darbu – pirmās latviešu zinātniskās grāmatu krātuves, Misiņa bibliotēkas, veidošanu. Nu un trešais gada notikums – viņš kļūst par precētu vīru. Beidzot divdesmitgadīgā saimniekmeita Anna Jaunzeme ienāk "Krācēs" kā pilntiesīga saimniece un Jāņa Misiņa laulātā sieva. Un nu viņa uz mūžu sauksies Anna Misiņa. Viņa būs kopā ar Jāni priekos un bedās, līdz nāve viņus šķirs.

Viss jau nav tik gludi, kā cerēts. Jāņa māte Ede, vēl ne piecdesmit gadus nesasniegusi sieva, ne īpaši labi uzņēma jaunīgo vedeklu. Anna bieži cieš viņas pārestības. Jāņa nodošanās savam grāmatnieka darbam prasa lielus izdevumus, bet ienākumu tik daudz vis nav, kā gribētos. Un ne jau tikai bibliotēka – arī "Krāču" saimniecība papem līdzekļus, jo Jānis grib izpirkt un arī izpērk zemi līdz pēdējai obligācijai. Vēl nauda jādod brāļa Andrieva izglītošanai, vēlāk ārstēšanai. Brāļa nāve ir dziļš un smags pārdzīvojums, kam

Misiņš isti netiek pāri visu mūžu.

Bērnu Annai un Jānim arī nav. Vai tur abu pārslimotais šarlaks pie vainas?

Bet Anna nesūrojas. Viņa ir klusais darba rūķis, kas aiztaupa vīram ikdienas rūpes. Anna, saprazdama vīra grāmatu kaislību, pati tās iemīlo. Vēl vairāk – viņa palīdz veikt bibliogrāfisko darbu, gada beigās kārtot periodiku, to pārbaudot, sistematizējot un reģistrējot. Bez viņas Misiņš nekad nebūtu tik daudz paveicis, pavisam noteikti "Latviešu rakstniecības rādītājs" tad nebūtu tik pilnīgs. To viņš pats ir atzinis un novērtējis.

Jānim ļoti patīk ceļot, bet bieži vien viņš dodas projām viens, atstājot saimniecību sievas gādīgajās rokās. Viņa sūta vīram mīlas vēstules, mudina ceļot mierīgi, labi atpūsties, jo viņa tiek ar visu galā. Lai tikai dārgais cabulītis, cibucis, mīlulītis – "viens slinks cilvēks rakstīšanā" – raksta savai Annai, kam katra viņa zilbe ir dārga.

Pēc Pirmā pasaules kara viņa Rīgā, Karlīnes ielā, tur rakstāmlietu veikalu. Gaidīdama retos pircējus, Anna savām rokām izveido dāvanu vīram – G. A. Birgera dzejas (oriģinālā un latviski) kopojumu. Tā vēlāk Jānim būs dārga piemiņa par laulību, kas ilga gandrīz četrdesmit četrus gadus.

Vienā jaukā dienā viņi tiek arī pie meitas. Kāda maza meitenīte, pavisam svešu ļaužu bērns, nāk pie viņiem, īpaši jau pie rāmās un maigās Annas, ciemos. Anna iemīl meiteni, arī viņai iepatīkas labā tante. Tad bērns nolemj palikt pie viņas pavisam. Tā arī notiek. Hermīne Vēvere, kuru Misiņš oficiāli adoptē un ieceļ par savu mantinieci tikai pēc sievas nāves, ir Annas prieks un acuraugs. Vēlāk, jau pieaugusi jauna būdama, Hermīne palīdz Misiņam bibliotēkas darbā, pēc viņa ieteikuma kļūst par Rīgas pilsētas Misiņa bibliotēkas darbinieci. Apprecoties ar filologu Aleksi Kalniņu,

viņa dāvā tam sešus bērnus. Trīs no tiem ir dzimuši Latvijā, pārējie trimdā. Vecākais – Jānītis – ir Misiņa milulis un lepnums. Atskabargainais vīrs kļūst par maigu un sirsniņu vectētiņu.

Anna gan nekļūst par laimīgu vecmāmiņu. 1928. gada lietainā vasara ir pēdējā viņas mūžā. To viņa pavada Tīrzā. Bēdīgas ir Annas vēstules no vasaras mītnes uz Rīgu savam Jānim. Veselība ir tik slikta, ka visa ciemošanās un atpūta iznāk tikai pārvietošanās no gultas uz krēslu, no krēsla uz gultu. Ieēst neko nevar, sirds vāja, galva reibst, naktīs ir tik grūti, zaļu nav.

Nekas cits neatliek kā braukt uz Rīgu pie ārstiem. Bet tie vairs nevar līdzēt. Jau pēc trim mēnešiem – 1928. gada 28. oktobrī – Anna Misiņa sešdesmit trīs gadu vecumā aiziet no dzīves. Aiziet pirmā no abiem – kā sen, agrā jaunībā, bija vēlējusies.

Vai viņa bija vēlējusies tādu dzīvi, kādu nodzīvoja, – vīra interesēm un mērķiem pakļautu – toreiz, kad jaunības aizrautībā bija rakstījusi ilgu pilnās mīlas vēstules? Vai nu vēlējas, vai ne, bet viņa to nodzīvoja mīlestībā un rūpēs par cilvēku, kuru jau pusaudzes gados bija nosaukusī par savu mīlo. **MY**

Anna un Jānis Misiņi.